

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 376.091.09(470+571)«1970/1991»

Жанна Ковальчук

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0002-5378-2099
DOI 10.24139/2312-5993/2020.01/138-148

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ УЧЕНИХ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДИРЕКТИВАМ КЕРІВНИХ ОРГАНІВ УРСР У 1970-1991-У РР.

У статті виділено основні напрями організації наукової діяльності в галузі логопедії та спеціальної освіти загалом на території України в 1970-1991-х рр. та їх відповідність директивам вищих органів влади.

Автором визначено вектори наукової діяльності колективів наукових установ та ЗВО в галузі спеціальної освіти та логопедії зокрема під впливом державної політики Української РСР протягом означеного періоду. Також наголошується, що актуальним може бути подальше вивчення й узагальнення історичного досвіду розвитку теорії спеціальної освіти в наступні періоди.

Ключові слова: спеціальна освіта, розвиток науки, наукова діяльність, Науково-дослідні інститути, КДПІ імені О. М. Горького, діти з порушеннями.

Постановка проблеми. Якісний розвиток і вдосконалення кожної галузі знань можливі лише за умови опори на фундаментальні попередні здобутки, враховуючи і помилки, і досягнення минулих поколінь дослідників. Саме тому вивчення виникнення й розвитку логопедії як окремої наукової галузі надзвичайно важливе для подальшого вдосконалення української спеціальної освіти в цілому, та частково сприятиме визначенню її перспектив розвитку. Тому цілісний, науково обґрунтований підхід у вивченні історії української логопедичної теорії та практики на різних вікових етапах має особливе значення для вдосконалення й подальшого поступального розвитку цієї галузі наукових знань.

Аналіз актуальних досліджень дозволяє стверджувати, що вітчизняні науковці приділяли увагу вивченню різноманітних питань історії спеціальної освіти: в працях Барка В. В. (2015), Бондаря В. І. (2017), Козинця О. В. (2015), Климко Н. О. (2014), Корнєв С. І. (2009), Линдіної Є. Ю. (2016), Синьова В. М. (2017) та ін. розглянуто внесок окремих персоналій у розвиток спеціальної освіти; у наукових доробках Бондаря В. І. (1992, 2007), Золотоверх В. В. (2000), Супруна М. О. (2005, 2008), Таранченко О. М. (2006), Федоренко С. В. (2012), Шевченка В. М. (2006) та ін. представлена історія становлення й розвитку навчання й виховання дітей і дорослих з різними нозологіями; Берник Т. Л. (2006), Гладуш В. А. (2012),

Одинченко Л. К. (1996), Потапенко О. М. (2010), Шевченко О. Е. (2004) та ін. – професійна корекційна допомога й підготовка професійних кадрів. Проте, слід зазначити, що ґрунтовних всеохоплюючих досліджень історії процесу формування й розвитку наукової думки в галузі спеціальної освіти та логопедії зокрема на сьогоднішній день надзвичайно мало.

Метою статті є аналіз і узагальнення основних напрямів організації наукової діяльності в галузі логопедії та спеціальної освіти загалом на території України в 1970-1991-х рр. та їх відповідність політиці вищих органів влади Української РСР.

Методи дослідження. Для вирішення поставленої мети були використані теоретичні методи наукового пошуку – аналіз і синтез отриманих даних із наукових джерел, архівних документів тощо; використовуючи історико-генетичний метод вдалося послідовно розкрити поступальні зміни та причинно-наслідкові зв'язки в розвитку наукової діяльності в галузі спеціальної освіти, в тому числі логопедії, в зазначений науковий період; опис досліджуваного процесу в хронології та здійснення його якісного аналізу й узагальнення, що представлені у висновках, було можливим за допомогою використання діахронічного методу дослідження.

Виклад основного матеріалу. На різних історичних етапах розвиток системи спеціальної освіти обумовлювався впливом цілої низки факторів, серед яких: соціально-економічні умови в країні; діяльність держави стосовно осіб із різними порушеннями психофізичного розвитку; законодавство у сфері освіти і прав людини. Ці процеси породжують на кожному етапі відповідні погляди науковців і практиків щодо можливості та особливостей навчання, виховання й корекційної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення та іншими нозологіями. Спираючись на вищеозначені фактори, є можливим виділити певні віхи в теорії та практиці логопедії, які відігравали важливу роль у формуванні системи навчання, виховання й корекції порушень у дітей із тяжкими порушеннями мовлення (далі ТПМ), яка нині існує в Україні, та відслідкувати вплив певних історичних подій на розвиток цієї галузі знань, зокрема особливості відповідності наукової діяльності вітчизняних учених у галузі спеціальної освіти директивам керівних органів Української РСР.

Нижня хронологічна межа нашого дослідження, описаного в статті, обумовлена реорганізаційними змінами в складі закладів вищої освіти Української РСР, що здійснювали наукову діяльність у галузі спеціальної освіти, які відбувалися наприкінці 1960-х років і характеризувалися виокремленням окремих структурних одиниць, що надало змогу деталізувати наукові дослідження відповідно до різних галузей спеціальної освіти й розпочати перехід від традиційного описування педагогічного досвіду до наукового пояснення специфіки роботи в спеціальній школі. Верхня межа обумовлена здобуттям Україною незалежності 24 серпня

1991 року, що призвело до змін в політичному, соціальному становищі та, як наслідок, всієї освітньої парадигми.

Як свідчать попередні дослідження, на початку періоду, про який ідеться в статті, стан науково-дослідної та методичної роботи державних установ, колективи яких здійснювали наукову діяльність у галузі спеціальної освіти, у тому числі логопедії, характеризувався переходом від традиційного опису педагогічного досвіду до наукового пояснення методик навчання в різних типах спеціальних шкіл; продуктивно розроблялися питання спеціальної дидактики. Науково-дослідна робота проводилася силами колективів учених Науково-дослідного інституту педагогіки і психології Міністерства освіти України, де функціонували структурні одиниці, діяльність яких була направлена на вирішення проблем спеціальної освіти, та на дефектологічному факультеті Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. Результати наукових пошуків висвітлювалися на сторінках республіканського науково-методичного збірника «Питання дефектології» (початок виходу – 1965 р.), на республіканських науково-практичних конференціях, міжобласних та обласних семінарах-практикумах тощо. Прийом студентів на навчання на базі дефектологічного факультету КДПІ імені О. М. Горького було збільшено вдвічі; активно проводилася підготовка та перепідготовка педагогічних працівників спеціальних шкіл (Таранченко, 2004, с. 238).

У зв'язку з висуненням низки завдань перед загальноосвітніми та спеціальними школами України протягом досліджуваного історичного періоду (кінець 1960-х – початок 1970-х рр. – перехід шкіл на нові програми та навчальні плани; 1984 р. – початок шкільного навчання з 6-ти річного віку та запровадження 11-річного навчання в загальноосвітніх школах тощо) та суворого керівництва з боку держави щодо їх виконання, перед педагогічними інститутами та науковими установами, що здійснювали свою діяльність у галузі спеціальної освіти, стояли задачі науково-методичного забезпечення реалізації зазначених реформ та, у зв'язку з цим, підвищення професійної кваліфікації педагогічних кадрів закладів освіти, в тому числі і спеціалістів, які працюють з дітьми з ТПМ. (Ковальчук, 2019, с. 88). Тому Міністерство освіти Української РСР щорічно видавало накази про організацію курсів підвищення кваліфікації для спеціальних педагогів та логопедів, та, у зв'язку з необхідністю професійного науково-методичного їх обґрунтування, поклало ці завдання на Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького, Науково-дослідні інститути педагогіки і психології, Слов'янський педагогічний інститут та Республіканський навчально-методичний кабінет спеціальних шкіл Міністерства освіти Української РСР (ЦДАВОВ, Спр.907, с. 166-167), що відображалось в напрямках науково-дослідної та методичної роботи зазначених установ (Ковальчук, 2019, с. 89).

З метою реалізації заходів Міністерства освіти Української РСР «Про поліпшення виховання дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку в Українській РСР», підбиття підсумків дослідницької діяльності, що проводилася протягом попередніх років, висвітлення результатів наукової та методичної роботи в галузі спеціальної освіти Науково-дослідними інститутами педагогіки та психології та КДПІ імені О. М. Горького проходило у форматі міжреспубліканських, республіканських, міських науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів тощо, з усталеною періодичністю. На заходах схожого типу також визначалися та обговорювалися завдання, що поставали перед вченими зазначених наукових інституцій, відповідно до освітніх і корекційних потреб контингенту осіб із порушеннями психофізичного розвитку, змін соціально-економічного устрою країни, законодавства у сфері освіти та прав людини тощо. Так, наприклад, згідно з наказом Міністерства освіти Української РСР від 23 лютого 1972 року № 35 «Про проведення республіканської науково-практичної конференції з питань дефектології» з 6 по 8 червня 1972 року в м. Запоріжжі відбулася республіканська науково-практична конференція з питань спеціальної освіти, де з доповідями про результати власних наукових досліджень виступили провідні вітчизняні науковці (ЦДАВОВ, Спр. 8144, с. 124).

На виконання завдань Міністерства освіти Української РСР, що були висунуті перед лабораторією логопедії НДІ педагогіки, протягом 1972–1973 рр. проводилося вивчення рівня знань учнів із мови в початкових класах першого відділення школи для дітей із ТПМ, за результатами якого колективом лабораторії Міністерству освіти Української РСР було підготовлено й надано доповідну записку щодо наявних рівня та якості знань зазначеної категорії учнів (Гладуш, 2014, с. 243)

Важливий вплив на розвиток усієї педагогічної науки України мала республіканська наукова конференція, що відбулась у квітні 1977. Вона була присвячена проблемам подальшого розвитку педагогічної та психологічної наук у світлі рішень XXV з'їзду КПРС. На конференції працювало вісім секцій (у тому числі секція дефектології), де було чітко визначено найважливіші завдання в галузі педагогічної науки та актуальні проблеми розвитку педагогіки в Українській РСР (ЦДАВОВ, Спр.8993, с. 33-35), що мало безпосередній вплив на подальший розвиток наукової думки в галузі спеціальної освіти, в тому числі логопедії.

З метою поліпшення навчально-виховної та лікувально-корекційної роботи в школах для дітей із ТПМ, наказом від 8 липня 1977 року № 131 «Про проведення виїзного засідання лабораторії логопедії Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР з питань удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в школах для дітей з важкими порушеннями мовлення», Науково-дослідному інституту педагогіки Української РСР було

дозволено провести з 20 по 22 жовтня 1977 року на базі Харківської республіканської школи-інтернату для дітей із ТПМ виїзне засідання лабораторії логопедії. У засіданні взяли участь 34 учасники – директори або їх заступники, доповідачі, якими були представлені результати наукової та практичної діяльності в області порушень мовлення в дітей (ЦДАВОВ, Спр. 8908, с. 166).

Згідно з наказом Міністерства освіти Української РСР № 162 від 31 серпня 1977 року «Про експериментальні школи Науково-дослідного інституту педагогіки», з метою кращої організації експериментальних досліджень у школах, створення сприятливих умов для впровадження в практику досягнень педагогічної науки й узагальнення передового досвіду, широкого залучення до педагогічних досліджень кращих учителів, було виділено експериментальні школи, на базах яких Науково-дослідний інститут педагогіки в 1977-80 роках досліджував проблеми вдосконалення змісту шкільної освіти, методів і прийомів навчання й комуністичного виховання учнівської молоді. Згідно з цим наказом, лабораторія логопедії займалася розробкою проблем порушення мовлення в дітей шкільного віку та шляхами їх подолання в умовах школи-інтернату для дітей із ТПМ. Сектор олігофренопедагогіки займався такими проблемами, як диференційоване навчання в допоміжній школі, інтелектуалізація практичної діяльності учнів допоміжної школи, розумове виховання учнів допоміжної школи, вивчення другої (російської) мови в допоміжній школі з українською мовою навчання, формування позитивних міжособових відносин в учнів допоміжної школи, динаміка психопатоподібних ускладнень поведінки в розумово відсталих учнів. Сектор сурдопедагогіки розробляв такі проблеми: методика навчання географії в школі для глухих, використання екранних засобів навчання та звукопідсилюючої апаратури в навчанні глухих, сполучення оптичного та слухового сприймання усного мовлення в навчанні осіб із недоліками слуху, оптимізація мовленнєвого розвитку глухих учнів у процесі вивчення фізики, розумовий розвиток глухих дітей дошкільного віку в процесі ігрової діяльності, інтенсифікація мовленнєвого розвитку глухих дошкільників у групах із дворічним терміном навчання. Сектор тифлопедагогіки займався проблемами навчання дітей із порушеннями зору. (ЦДАВОВ, Спр. 8908, с. 166).

На виконання наказу № 11 від 25 січня 1979 року «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР» НДІ педагогіки мав розглянути питання про введення в штат лабораторії логопедії посади наукового працівника для організації наукової роботи з проблеми дошкільної логопедії. Згідно цього самого наказу, протягом 1980-1985 рр. колективом лабораторії логопедії здійснювалася розробка актуальних питань корекційно-виховної роботи в спеціальних школах-інтернатах і дошкільних закладах для дітей із ТПМ. (Про стан і заходи...,

1979, с. 10-13). Відповідно до цього самого наказу, працівники кафедр дефектологічного факультету КДПІ імені О. М. Горького протягом 1980-1985 років забезпечували розробку актуальних питань логопедичної роботи в допоміжних школах і шкільних логопедичних пунктах (ЦДАВОВ, Спр. 8993, с. 33-35).

З огляду на те, що Київським державним педагогічним інститутом імені О. М. Горького та Науково-дослідним інститутом педагогіки Української РСР усе ж таки недостатньо розроблялись актуальні проблеми корекції порушень мовлення в дітей шкільного та, особливо, дошкільного віку, та з метою поліпшення логопедичної допомоги дітям, протягом 1979-1980 рр. обласним, Київському і Севастопольському міським відділам народної освіти Міністерство освіти наказало організувати дошкільні заклади для дітей із ТПМ, домогтися об'єднання дошкільних груп у багатокomплекcні заклади, створити необхідну кількість логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах (Потапенко, 2012, с. 399-406).

Загалом, десята п'ятирічка (1976-1980 рр.) ознаменувалася для спеціальної освіти значним зростанням кількості логопедичних пунктів, дошкільних груп і закладів освіти для дітей із порушеннями мовлення, що, відповідно, покладало на педагогічні ЗВО завдання з ґрунтовної професійної та наукової підготовки потрібної кількості спеціалістів згаданого профілю, та розробки питань організації та надання кваліфікованої корекційної допомоги дітям, і організаційної та науково-методичної допомоги цим закладам освіти. Тож, протягом 1981-1985 років, як зазначають Шеремет М. К., Потапенко О. М., дефектологічна наука досягла успіхів не тільки в розробці важливих теоретичних питань спеціальної педагогіки, але й у підготовці висококваліфікованих спеціалістів (Шеремет, Потапенко, 2009, с. 362-367).

Згідно з наказом Міністерства освіти Української РСР № 195 від 27 травня 1983 року «Про педагогічну практику студентів дефектологічного факультету Київського педагогічного інституту», Управління народної освіти м. Києва затвердило до 1 вересня 1983 року базовими дошкільними закладами дефектологічного факультету КДПІ імені О. М. Горького дошкільні заклади спеціального призначення: для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату – № 591, для дітей із порушеннями інтелекту – № 561, 569, із порушеннями слуху – № 485, дошкільне відділення спецшколи-інтернату для глухих – № 6, з порушеннями мовлення – № 323, 395, 576, 611 (ЦДАВОВ, Спр.9161, с. 157), що також мало вплив на розиток і якість наукових досліджень, адже відтоді експериментальні бази для досліджень та апробації отриманих даних були закріплені законодавчо.

Наказом № 261 від 6 липня 1983 року було затверджено оновлену структуру Науково-дослідного інституту психології, що віднині працював у складі дванадцяти лабораторій, включаючи лабораторію спеціальної

психології (керівник Стадненко Н. М.) (ЦДАВОВ, Спр. 9163, с. 35-36). Силами колективу лабораторії спеціальної психології велася науково-дослідна робота з питань діагностики й корекції пізнавальних процесів, пропедевтика порушень особистісного розвитку дітей із порушеннями різних нозологій.

Відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР від 24 січня 1985 року № 27 «Про удосконалення структури Науково-дослідного інституту педагогіки», структуру Науково-дослідного інституту педагогіки Української РСР було затверджено в складі 6 відділів та 26 лабораторій. Відділ дефектології, що також увійшов до складу зазначеного НДІ, складався з лабораторії «Олігофренопедагогіки» (завідувач Єременко І. Г.), лабораторії «Сурдопедагогіки і логопедії» (завідувач Коберник Г. М.) та лабораторії «Тифлопедагогіки» (завідувач Моргуліс І. С.) (ЦДАВОВ, Спр. 9236, с. 63-65). Вищезгадані структурно-організаційні зміни, яких зазнав НДІ педагогіки, були викликані, в тому числі, потребами основних напрямів реформи загальноосвітньої та професійної школи.

8 квітня 1985 року вийшов наказ Міністерства охорони здоров'я Української РСР № 465 року «Про заходи покращення логопедичної допомоги хворим з порушеннями мовлення», де було визначено пріоритетні напрями розвитку спеціалізованої корекційної допомоги, серед яких: розширення мережі логопедичних кабінетів, відділень відновлювального лікування в дитячих поліклініках, психоневрологічних диспансерах, де надавалася допомога особам з органічними та функціональними порушеннями мовлення на всіх вікових етапах розвитку. Науково-теоретичне обґрунтування корекційних методик лягало на НДІ педагогіки, НДІ психології та ЗВО, де проводилася наукова робота в галузі логопедії та спеціальної освіти загалом, що знайшло відображення в перспективних планах наукової роботи колективів зазначених установ.

Відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР від 22 квітня 1987 року № 118 «Про проведення педагогічних читань з дефектології на тему: «Підвищення ефективності уроку, як основної форми організації навчально-виховного процесу», 25-26 вересня в м. Луцьку пройшли республіканські педагогічні читання із зазначеної теми. Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково-дослідний інститут психології, Київський державний інститут імені О. М. Горького, Слов'янський педагогічний інститут, Республіканський навчально-методичний кабінет Міністерства освіти УРСР виконували завдання із забезпечення підготовки та проведенням педагогічних читань та науково-методичного керівництва доповідями, які прозвучали (ЦДАВОВ, Спр. 9314, с. 108-110).

Згідно з наказом Міністерства освіти Української РСР від 16 жовтня 1987 року № 306 «Про проведення республіканського семінару з питань удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в логопедичних

групах дошкільних закладів», що був внесений до річного плану роботи Міністерства освіти Української РСР та мав на меті подальше вдосконалення корекційної логопедичної роботи з дітьми з ТПМ, 23-25 листопада 1987 року в м. Києві було проведено республіканський семінар працівників дитячих будинків і дошкільних закладів для дітей із порушеннями мовлення. Директори НДІ педагогіки та НДІ психології Української РСР, ректор Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького забезпечили підготовку доповідей і виступів учасників семінару, в яких були представлені результати індивідуальної та колективної наукової роботи працівників вищезазначених інституцій, та проведена їх апробація (ЦДАВОВ, Спр. 9319, с. 29-30).

Наукові пошуки вітчизняних учених у галузі логопедії та спеціальної освіти загалом наприкінці 1980-тих років характеризувалися спрямованістю на вивчення проблем спеціальної дидактики й методик навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. А саме інтенсифікація наукових досліджень була обумовлена збільшенням контингенту дітей та значним розширенням мережі закладів спеціальної освіти, як шкільного, так і дошкільного рівнів, які слугували експериментальними базами, що значно сприяло поглибленню науково-теоретичного аналізу, обґрунтуванню змісту освіти, форм і методів навчальної, виховної та корекційної роботи з дітьми з ТПМ та іншими нозологіями на різних вікових етапах.

24 серпня 1991 року на політичній карті світу, вже як самостійна та незалежна, з'явилася нова держава – Україна. Період переходу до новго державного устрою характеризувався, як звичайно, соціально-політичною нестабільністю, що призводило до погіршення економічного становища в країні. Усе це, разом із нещодавною масштабною екологічною катастрофою, напряду або дотично призвело до збільшення кількості дітей із порушеннями психофізичного розвитку, що, у свою чергу, вимагало підготовки достатньої кількості спеціальних педагогічних кадрів і, зокрема, спеціалістів, які працюють із дітьми з порушеннями мовлення; науково-теоретичного та методичного обґрунтування навчального, виховного й корекційного процесів. Однак, незважаючи на кризове економічне та соціокультурне становище, наукові пошуки вчених не припиняються, а продовжують реформуватись, углиблюватися, розширюватися та підпорядковуються вимогам сучасності.

Висновки. Наукова діяльність вітчизняних учених у галузі спеціальної освіти та логопедії зокрема в зазначений історичний період тісно перепліталася з тогочасними політичними та ідеологічними течіями. Вектори наукової діяльності в галузі логопедії, та в цілому спеціальної освіти, реалізовувалися керуючись суспільно обумовленими та актуальними на той час законотворчими процесами, що відбувалися в державі.

Для періоду 1970-1980-х рр. характерними були суттєві зміни у структурі спеціальної школи, змісті навчання й виховання учнів, навчально-методичному та нормативному забезпеченні цих процесів та установ. На початку описуваного періоду спеціальні школи перейшли на нові навчальні плани та програми, що забезпечувало тісніший зв'язок школи з життям. З метою створення кращих можливостей для підготовки учнів для самостійного життя було збільшено обсяг загальноосвітніх і загальнотрудових знань, практичних умінь і навичок.

У 1980-1991 рр. характерним було розширення кола наукової проблематики вітчизняних учених у бік діагностики та корекції порушень мовлення в дітей дошкільного віку, що було обумовлено упорядкуванням існуючих та відкриттям нових дошкільних груп і закладів дошкільної освіти в цілому для дітей із ТПМ, що, безумовно, позначилося на якості надання логопедичної допомоги зазначеному контингенту дітей та її науково-теоретичному обґрунтуванні.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми керівництва науковою діяльністю в галузі спеціальної освіти та логопедії зокрема державними органами влади Української РСР. **Перспективи подальших наукових розвідок** вбачаємо в подальшому вивченні й узагальненні історичного досвіду та загальних тенденцій наукових пошуків на ниві спеціальної освіти, в тому числі логопедії, в наступні вікові періоди, що, вважаємо, дасть змогу прогнозувати шляхи розвитку цього процесу та сприятиме запобіганню помилок в організації та реалізації наукової діяльності вітчизняних учених у зазначеній галузі науки. Темою окремого історико-педагогічного дослідження може стати ретельне вивчення історії розвитку теоретичних засад окремих галузей спеціальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Гладуш, В. А. (2014). Розвиток теорії логопедії в Україні: історичний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3 (37), 442–450. (Hladush, V. A. (2014). Development of the theory of speech therapy in Ukraine: historical aspect. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 3 (37), 442–450).
- Ковальчук, Ж. М. (2019). Визначальність наукової діяльності закладів вищої освіти та наукових установ України у другій половині ХХ століття. *Педагогічний часопис Волині*, 1 (12), 86-94. (Kovalchuk, Zh. M. (2019). Significance of scientific activity of Ukrainian higher education and scientific institutions in the second half of the 20th century. *Volyn Pedagogical Journal*, 1 (12), 86-94).
- Потапенко, О. М. (2012). Курсова підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації логопедичних кадрів в Україні у 80-ті роки ХХ століття. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*, 19 (1), 399-406. (Potapenko, O. M. (2012). Course preparation, retraining and advanced training of speech therapists in Ukraine in the 80s of the XX century. *Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi National Ogienko University. Series: Socio-pedagogical*, 19 (1), 399-406.)

- Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*, 6, 10-13 (1979). (On the state and measures for further improvement of speech therapy for children in the Ukrainian SSR. *Collection of orders and instructions of the Ministry of Education of the Ukrainian SSR*, 6, 10-13 (1979)).
- Таранченко, О. М. (2004). Сурдопедагогічна теорія та практика другої половини ХХ століття в Україні. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*, 1 (3), 283-291. (Taranchenko, O. M. (2004). The theory and practice of pedagogy of the deaf of the second half of the twentieth century in Ukraine. *Actual problems of education and education of people with special needs: Collection of scientific works*, 1 (3), 283-291).
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.8144. Арк.124. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.8144. Ark.124.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.8908. Арк.166. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.8908. Ark.166.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.8993. Арк.33-35. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.8993. Ark.33-35.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.9079. Арк.166-167. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.9079. Ark.166-167.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.9161. Арк.157. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.9161. Ark.157.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.9163. Арк.35-36. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.9163. Ark.35-36.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.9236. Арк.63-65. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.9236. Ark.63-65.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.9314. Арк.108-110. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.9314. Ark.108-110.)
- ЦДАВОВ України. Ф.166. Оп.15. Спр.9319. Арк.29-30. (TsDAVOV Ukrainy. F.166. Op.15. Spr.9319. Ark.29-30.)
- Шеремет, М. К., Потапенко, О. М. (2009) Стан системи підготовки логопедів у вищих навчальних закладах України (80-ті роки ХХ століття). *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна*, 12, 362 – 367. (Sheremet, M. K., Potapenko, O. M. (2009). Condition of the Speech Therapists Training System in Higher Educational Institutions of Ukraine (80s of XX Century). *Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi National Ogienko University. Series: Socio-pedagogical*, 12, 362-367.)

РЕЗЮМЕ

Ковальчук Жанна. Обеспечение соответствия научной деятельности отечественных ученых в области специального образования директивам руководящих органов УССР в 1970-1991-м годах.

Целью статьи является анализ и обобщение основных направлений организации научной деятельности в области логопедии и специального образования в целом на территории Украины в 1970-1991-х гг. и их соответствие политике высших органов власти.

В статье определены векторы научной деятельности коллективов научных заведений и высших учебных заведений в области специального образования и логопедии в частности под влиянием государственной политики Украинской ССР в течение определенного периода. Также отмечается, что актуальным может быть

дальнейшее изучение и обобщение исторического опыта развития теории специального образования в последующие исторические периоды.

Ключевые слова: *специальное образование, развитие науки, научная деятельность, Научно-исследовательские институты, КДПИ имени О. М. Горького, дети с нарушениями.*

SUMMARY

Kovalchuk Zhanna. Ensurance of correspondence of scientific activity of national scientists in the field of special education to the orders of leading organizations of the USSR in 1970-1991's.

The purpose of the article is to analyze and summarize the main directions of organization of scientific activity in the field of speech therapy and special education in general in the territory of Ukraine in the 1970-1991's and their compliance with the policy of the higher authorities of the Ukrainian SSR.

In order to solve this goal, theoretical methods of scientific search – analysis and synthesis of the pedagogical, historical literature and archival sources on the studied problem were used in the process of work. Using the historical-genetic method, we were able to consistently reveal changes and cause and effect in the development of scientific activities in the field of special education, including speech therapy in the specified scientific period; description of the process under study in chronology and its qualitative analysis and generalization, which were presented in the conclusions was possible using the diachronic method of research.

The author analyzes archival documents that reflect important governmental decisions on the provision of professional corrective assistance to children with disabilities of psychophysical development and organization of scientific and methodological activities of scientists in the relevant field. The vectors of scientific activity, conducted by the collectives of scientific institutions and institutions of higher education in the field of special education and speech therapy, in particular under the influence of state policy in the field of education and science of the Ukrainian SSR during the defined historical period, are determined.

The article emphasizes that further study and generalization of the historical experience and general tendencies of scientific searches in the field of special education in the next periods may be relevant, which will allow to predict the ways of development of this process and will help to prevent mistakes in the organization and realization of scientific activity of national scientists in the specified field of science.

Key words: *special education, development of science, scientific activity, research institutes, Kyiv State Pedagogical Gorky Institute, children with disabilities.*